

A.C. Rijken en Zonen

Digitale nieuwsbrief maart 2006

Met ingang van 2006 gaat ons bedrijf een digitale nieuwsbrief uitgeven. Deze nieuwsbrief wordt gratis verzonden naar alle instellingen, bedrijven en particulieren die zich op enigerlei wijze met cultuurbehoud, in de ruimste zin van het woord, bezig houden en naar onze zakenrelaties.

U vindt in dit eerste nummer o.a. een kort verslag van alle restauratieprojecten welke wij het afgelopen jaar onder handen hebben gehad, en een verslag van lopende projecten.

Gevelversiering Pand Nieuwendijk 41, Vlissingen

In januari 2005 kon worden begonnen met de restauratie van het in Vlissingen zo bekende gevelornament aan de Nieuwendijk (amusementshal Funtastic). Tijdens een inspectie door schilders in de zomer van 2004 was gebleken dat het nog in 1992 gerestaureerde gevelornament in een schrikbarend slechte staat was. De bovenste krul, de leeuw, het paard en de kroon waren grotendeels verrot. Doordat het ornament in 1992 met kunsthars vulmiddelen was behandeld, was het hout op veel plaatsen gestikt. Deze onderdelen konden niet meer gerestaureerd worden, en zijn derhalve gekopieerd in Amerikaans Red Cedar, Een zeer duurzame houtsoort.

Door de Vlissingse historicus Jeroen-Martijn Hangoor werd onderzoek verricht naar de juiste heraldische kleuren en naar de herkomst van het wapenschild. Het bleek het alliantiewapen te zijn van Johan Willem Parker en zijn echtgenote Jacoba Maria van Bueren.

Deze Johan Willem Parker was o.a. raad, schepen en burgemeester van Middelburg (!) en een achterkleinzoon van Michiel de Ruyter . Dit is te zien in het rechter bovenste kwartier van Parkers wapen , wat het volledige wapen van de Ruyter toont. Gelukkig was dit zeer belangrijke detail nog niet door houtrot aangetast, en is dus origineel gebleven.

Omdat het gevelornament in het verleden meerdere malen tot op het kale hout is schoongemaakt , konden geen originele kleuren teruggevonden worden.

Daarom is er voor gekozen het wapenschild in de juiste heraldische kleuren weer te geven, conform het advies van de heer Hangoor.

Het grotendeels nieuw gemaakte gevelornament Parker- Van Bueren.

Boven het gevelornament was tot 1964 een tweede gevelornament aanwezig. Dit stelde o.a. een ovaal met een bos touw voor. Helaas is dit bij de restauratie in 1964 verdwenen. Op de beeldbank van het Vlissingse Gemeentearchief is nog een foto van het pand voor de restauratie te zien. (digitaal nummer FA7003)

Enkele details van de nieuwe leeuw en paard

Het schilder- en verguldwerk werd eveneens door ons uitgevoerd. Op 24 november kon het gevelornament in de gevel van het pand worden teruggeplaatst.

boven : (l) het de Ruyter-kwartier en (r) het maken van een nieuwe bovenste krul
onder: het grotendeels vernieuwde wapenschild.

Grafmonument Lambrechtsen -Coolen, St. Jacobskerk, Vlissingen

Na jarenlange voorbereiding kon in april vorig jaar eindelijk begonnen worden met de restauratie van het Epitaaf Lambrechtsen-Coolen in de Vlissingse St. Jacobskerk.

Dit grafmonument was als gevolg van de kerkbrand van 1911 en verschillende overstromingen met zeewater in een zeer slechte staat. Aanvankelijk was de bedoeling dat het monument volgens de Ibach-methode geïmpregneerd zou

worden. Deze methode houdt in dat de steen onder hoge druk met kunsthars wordt volgeperst, waardoor de korrels waaruit de steen is opgebouwd, weer aan elkaar hechten.

In april kon het epitaaf uit de wand worden verwijderd. Reeds toen bleek al dat de staat veel slechter was als verondersteld, het zat vol met grote en kleine scheuren. Bovendien hing de oppervlakte als losse kalk aan elkaar.

Gaande het restauratieproces werd duidelijk dat het monument slechts ten dele ontzilt en volgens de Ibach-methode geïmpregneerd kon worden.

Het gevolg was dat er een nieuw plan van aanpak moest komen.

In overleg met de adviseurs van de Rijksdienst voor de Monumentenzorg is besloten dat alle witte onderdelen (in dit geval Engels albast) zullen worden bijgemodelleerd en daarna zullen worden afgegoten in een marmermortel met dezelfde kleur en dezelfde rode adering. De overige gekleurde onderdelen zullen op de gebruikelijke wijze worden gerestaureerd. Al deze onderdelen zijn, m.u.v. de grote tekstplaat, inmiddels klaar.

Het is de bedoeling dat het epitaaf nog dit jaar , in ieder geval nog voor de aanvang van het de Ruyterjaar in maart 2007, teruggeplaatst zal zijn in de kerk.

het epitaaf Lambrechtsen-Coolen voor de brand van 1911

Restauratie huis Der Boede, Koudekerke

Ons bedrijf was als onderaannemer betrokken bij de restauratie van het huis Der Boede te Koudekerke, een ontwerp van de Antwerpse architect-beeldhouwer Jan Peter van Bourscheit de jonge.

Alle houten ornamenten welke in slechte staat waren zijn door ons gerestaureerd of vernieuwd. Dit waren : alle consoles onder de dakgoot, totaal 20 stuks (in de jaren '70 zijn al een aantal consoles vernieuwd, deze zijn wat hoekig van vorm, maar gehandhaafd en teruggeplaatst op de hoeken van het gebouw), een deurornament, de kroon op het wapenschild in de voorgevel en enkele kopjes op de dakkapellen. Deze kopjes zijn buitengewoon kenmerkend voor het oeuvre van Van Bourscheit, ze zijn te vinden op veel van zijn bouwwerken.

Helaas zijn de kopjes van der Boede in het verleden een keer met een gasbrander behandeld, met het doel de verf te verwijderen, maar daardoor zwaar beschadigd.

Restauratie oude consoles Der Boede.

Door ons gemaakte nieuwe consoles van Der Boede .

Een zwart marmeren schouw, afkomstig uit het Lampsinshuis in Vlissingen , welke bij de jongste verbouwing was verwijderd, vond een nieuwe bestemming in de linker voorkamer van Der Boede . Deze schouw is uit dezelfde tijd als het huis Der Boede en past goed in het interieur.

Omdat bij de restauratie zoveel mogelijk de staat werd hersteld die het pand voor de ingebruikname als verpleeghuis in de jaren '50 had, werd ons bovendien verzocht enkele verdwenen schouwen te reconstrueren. Van deze schouwen was geen foto beschikbaar, maar wij kregen de ruimte een eigen ontwerp in de stijl van Der Boede in te dienen. Dit werd direct goedgekeurd. Er zijn door ons twee houten Schouwen gemaakt, welke door schildersbedrijf Franse uit Kwadendamme marmer zijn geschilderd.

Afb door ons ontworpen en gemaakte schouwen in Der Boede

Kunstwerk Iris de Leeuw

Voor beeldend kunstenaar Iris de Leeuw uit s'Heerabtskerke maakten wij een door haar ontworpen houten boekband in taxushout.

Deze boekband vormt een onderdeel van een door haar ontworpen en deels gemaakt kunstwerk getiteld: betekenisvol besturen.

boekband in taxushout

Dit kunstwerk werd aangeboden aan Kees Pot, oud pvda-wethouder voor onderwijs en cultuur van Utrecht. De heer Pot was tevens 25 jaar lang hoofd van de raad van bestuur van het APS (een onderwijsinstelling) te Utrecht. Voor zijn afscheid bij het APS werd dit kunstwerk gemaakt en aan hem aangeboden op 17 maart 2005

Het boek-object bestaat uit zes bladzijden van zijde, kunststof, metaal en hout waarop kalligrafische teksten zijn aangebracht. Het geheel ligt op een speciaal ontworpen glazen lessenaar.

Inmiddels is ons bedrijf opnieuw betrokken bij een kunstwerk van Iris de Leeuw, een maquette van het Interpolis –hoofdkantoor te Tilburg.

het door Iris de Leeuw ontworpen kunstwerk

Wandschildering A. Pharasyn

Voor de wandschildering die enkele jaren geleden was aangetroffen bij de sloop van de Vlissingse Alhambra-bioscoop leek eind 2004 een nieuwe bestemming gevonden te zijn.

De eigenaar van het Arsenaal-Theater wilde het stuk bij de komende verbouwing in zijn pand opnemen. Om verschillende redenen is de verbouwing uitgesteld. Voorlopig blijft de wandschildering bij ons in opslag.

De restauratie zal pas worden voltooid als zeker is dat er een nieuwe bestemming is gevonden.

En verder...

werden er zoals gebruikelijk diverse meubels gerestaureerd, o.a. twee 18^e eeuwse vergulde spiegels, diverse 18^e en 19^e eeuwse stoelen, een mahonie Empire speeltafeltje met tal van verborgen laatjes, diverse biedermeier tafels en kasten en twee japanse gelakte panelen met inlegwerk van been, een tuintafereel voorstellend , alles uit particulier bezit.

Een zeldzame 18^e eeuwse rococo- schouw van eikenhout met zeer fraai beeldhouwwerk, afkomstig uit een onbekend Middelburgs pand werd door ons gerestaureerd en gecompleteerd en geplaatst in een pand aan de Singelstraat te Middelburg.

Daarnaast maakten wij in opdracht van Bouwgroep Peters te Middelburg een omvangrijke partij houtdraaiwerk voor de restauratie van het Badpaviljoen te Domburg.

Excursies

Vorig jaar waren er twee excursies naar ons bedrijf: in mei bracht een gezelschap van ongeveer 35 restauratieschilders een bezoek aan onze werkplaats en in oktober een groep van zo'n 15 medewerkers van het Zeeuws Archief. Beide gezelschappen kregen volop gelegenheid het bedrijf van onder tot boven te bekijken, en bovendien uitleg over de lopende restauratieprojecten.

Bijzondere aankopen

In januari 2005 kochten wij een complete schilderskist, een grote hoeveelheid oude pigmenten , enkele bussen zeer oude lijnolieverf, en een partij oud gereedschap afkomstig van de Koudekerkse huisschilder J. A. Haartsen. (overleden 1967). Zijn werkplaats was tot 2004 in onveranderde staat gevestigd op het dorpsplein, tegenover de ingang van de kerk. Het pand is thans gerenoveerd.

Bij deze partij gereedschap was een mogelijk nog 18^e eeuwse winkelhaak met de ingestempelde naam Albrecht van de Sande.

Een andere bijzondere aankoop was de complete ontziltings-installatie ,welke in 1996 speciaal is gebouwd om het grafmonument van Willem van Oranje zoutvrij te maken. Bij dit onvervangbare monument was ernstige zoutschade ontstaan doordat de mortel waarmee de verschillende onderdelen waren samengevoegd, met zout water was aangelengd.

Het probleem van zoutschade in natuursteen en archeologische en geologische voorwerpen wordt nog altijd zwaar onderschat. Zout doet mettertijd natuursteen uit elkaar vallen, veroorzaakt bronsrot in bronzen voorwerpen en brengt uitbloei van pyriet op gang in geologische voorwerpen. Vaak wordt gedacht dat spoelen met leidingwater afdoende is. Men gaat er dan van uit dat 'wat niet zout proeft ook niet zout is' en vergeet dat het menselijk lichaam ook een zout milieu is. Vaak is langdurig spoelen met demiwater de enige oplossing.

Wij konden deze installatie welke sinds de oplevering van het grafmonument te Delft werkeloos was opgeslagen , voor een zeer redelijke prijs kopen, en hebben hem de afgelopen tijd gebruikt om onderdelen van het epitafaaf

Lambrechtsen-Coolen te ontzilten. Wij verwachten in de toekomst nog meer werk ervoor te krijgen.

De werking van deze installatie is als volgt:

In een aantal aan elkaar gekoppelde kunststof bakken liggen de te ontzilten voorwerpen. In deze bakken wordt gedemineraliseerd water gepompt, wat na alle bakken doorlopen te hebben, wordt gezuiverd tot een geleidingswaarde van 2 microsiemens. (ter vergelijking: leidingwater heeft in Zeeland een geleidingswaarde van 425 microsiemens, door de geleidingswaarde te meten heeft men een goede indicatie van de zoutbelasting). Vervolgens doorloopt het gedemineraliseerd water de bakken opnieuw.

Om te voorkomen dat de kalk uit stenen voorwerpen of bot in dit demiwater mee oplost wordt via een tweede patroon kalk toegevoegd tot een geleidingswaarde van ca. 35 ms. Deze patroon kan ook uitgeschakeld worden als er met zuiver , niet opgehard demiwater moet worden gespoeld.

Om een zo snel mogelijke oplossing van zouten te garanderen wordt door middel van een warmte-element met thermostaat het spoelwater op de beste temperatuur gehouden. Indien na langere tijd de zoutwaarde laag blijft, dan stopt de computergestuurde machine automatisch. Loopt na enige tijd de zoutwaarde weer op (dit wordt door sensoren gemeten) dan start het proces opnieuw, net zolang tot een aanvaardbare zoutbelasting is bereikt.

Ontziltingsinstallatie grafmonument Willem van Oranje

Fabriek: Aquapur Vlaardingen

Uitvoering: geheel kunststof en roestvrij staal

Aantal units : 4

Maximum capaciteit per unit : 12000 ltr

Minimum capaciteit per unit : 100 ltr

Maximale doorstroomsnelheid per unit : 1000 ltr per uur

Minimale doorstroomsnelheid per unit : 200 ltr per uur

Centrale computer met registratie af- of toename zoutbelasting 1

Aantal demipatronen inhoud 80 ltr 6

Aantal kalkpatronen Jura-perle 80 ltr 4

Roestvrijstalen reservepompen koppelbaar aan warmte-element 4

Aantal sensoren zoutbelasting automatisch 12

Aantal sensoren handmatig 6

Schilderij Van Os-orgel, st. Jacobskerk, Vlissingen

Momenteel zijn wij bezig met de restauratie van een 18^e eeuwse schilderij voorstellende het in 1769 voltooid en in 1911 verbrande orgel van Albertus van Os uit de St.-Jacobskerk te Vlissingen. Dit op eiken paneel geschilderde werk is behalve wat oppervlakte-schade en een grote scheur in het paneel nog in goede staat. De oorspronkelijke lijst is verdwenen en vervangen door een eenvoudige withouten lijst.

Het paneel is inmiddels gelijmd. Er zullen enkele retouches worden aangebracht en het paneel zal worden voorzien van een passende lijst in 18^e eeuwse stijl.

Meubelmakerij , restauratie- en aannemingsbedrijf

A.C. RIJKEN EN ZONEN VOF

Middelburgsestraat 60B
4371ET Koudekerke
tel/fax 0118 552400
e-mail acrijken@zeelandnet.nl
h.r. kvk. Middelburg 22018039

onze activiteiten omvatten:

RESTAURATIE EN HANDMATIGE REPRODUKTIE VAN ALLE BEELDHOUWERK IN
HOUT, STEEN, GIPS EN TERRACOTTA,
HOUTDRAAIWERK TOT 290 CM. LENGTE TUSSEN DE CENTERS (GROTER LENGTE OP
AANVRAAG)
CONSERVERING, ONTZILTING EN RESTAURATIE VAN HISTORISCHE
GRAFMONUMENTEN,
VERVAARDIGING VAN WAPENSCHILDEN, RESTAURATIE ORNAMENTLIJSTEN,
POLIMENTVERGULDING EN – VERZILVERING,
MEUBELRESTAURATIE, RECONSTRUCTIE VAN HISTORISCHE BETIMMERINGEN,
REPARATIE ANTIK BESLAG EN ANTIKE SLOTEN,
ONTZILTING VAN ARCHEOLOGISCHE EN GEOLOGISCHE VOORWERPEN EN
NATUURSTEEN,
BOUWKUNDIG ADVIES OP RESTAURATIEGEBIED.

A. C. Rijken en Zonen werd opgericht als eenmanszaak in 1971.
Aanvankelijk lag het accent op meubelrestauratie en het vervaardigen van
houtdraaiwerk.
Mettertijd kwamen er steeds meer werkzaamheden aan monumentenpanden, waarbij
vooral het accent op de restauratie van sculptuur kwam te liggen.
Tot eind 1999 was het bedrijf in Middelburg gevestigd, maar met ingang van januari
2000 te Koudekerke, op de huidige locatie.
In oktober 2001 kon dit zeer ruime bedrijfspand worden aangekocht.
Op deze, zeer gunstig gelegen locatie heeft het bedrijf alle denkbare
groeimogelijkheden en kunnen ook zeer grote restauratieprojecten uitgevoerd worden.
Sinds augustus 2002 werken drie zoons Rijken mee in het bedrijf en zijn er in totaal
vijf personen werkzaam. Behalve een schat aan jarenlange ervaring op het gebied van
meubel-en sculptuurrestauratie heeft het bedrijf volledige aannemersbevoegdheid.